

6. Standardni kombinacijski moduli (1)

Sadržaj predavanja

- **kombinacijski moduli**
- dekodeer
- multipleksor

Kombinacijski moduli

- dekompozicija sustava:
  - identifikacija češće korištenih podsustava/sklopova
~ moduli
  - *kombinacijski* moduli:
    - $\text{izlazi} = f(\text{ulazi})$
    - ostvarivanje *složenije* (od I, ILI, NE) funkcije
  - tipične izvedbe:
    - MSI i LSI
    - čipovi/dijelovi čipa

Kombinacijski moduli

- općenita podjela kombinacijskih modula:
  - specijalni:
    - ciljano projektirani za zadani sustav
    - *optimalna* izvedba
  - standardni:
    - "opće namjene" (engl. general purpose)
    - proizvodnja u velikim serijama
~ niska cijena
    - široko korištene funkcije
  - univerzalni
~ ostvarivanje proizvoljne Booleove funkcije

Kombinacijski moduli

- ostvarivanje složenijih kombinacijskih funkcija:
  - dekoderi i pretvornici koda
  - sklopovi za odabir podataka
  - koderi
  - komparatori
  - aritmetički moduli

Sadržaj predavanja

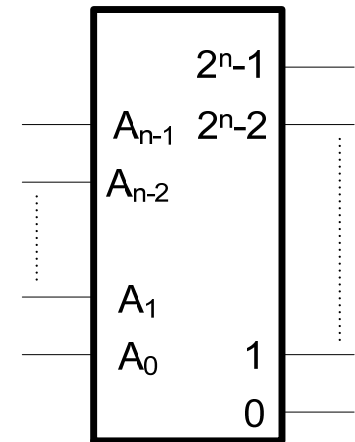
- kombinacijski moduli
- **dekoder**
  - binarni dekodeer
  - dekodersko stablo
  - ostvarivanje Booleovih funkcija dekodeerom
  - dekadski dekodeer
  - demultipleksor
- multipleksor

Dekoder

- funkcija *dekodiranja*
~ identificiranje kodne riječi nekog koda
- *dekoder*
~ aktivan *samo jedan* izlaz,
onaj koji "odgovara" narinutoj kodnoj riječi
 n ulaza $\rightarrow 2^n$ izlaza

$$Z_i = \begin{cases} 1 & \text{za } i = A_{n-1} \dots A_0 \\ 0 & \text{za } i \neq A_{n-1} \dots A_0 \end{cases}$$

- tipična oznaka:
<broj adresa>/2<broj adresa>

Dekoder

- podjela dekodera:
  - *binarni* dekoderi:
    - $n = 2, 3, 4, \dots$ ulaza $\rightarrow$ "1-od- 2^n " izlaza
    - usmjeravanje informacije na jedan od izlaza
  - *dekadski* dekoderi:
    - $n = 4$ ulaza $\rightarrow$ "1-od-10" izlaza
    - dekodiranje binarnih kodova za prikaz dekadskih znamenki
npr. BCD, XS-3

Binarni dekode

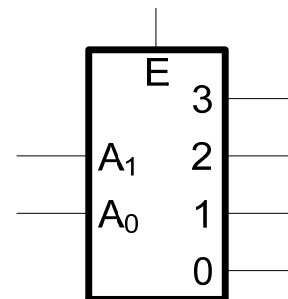
Primjer: binarni dekode 2/4

$$\overline{A_1}\overline{A_0} \equiv 00_2 = 0_{10}$$

$$\overline{A_1}A_0 \equiv 01_2 = 1_{10}$$

$$A_1\overline{A_0} \equiv 10_2 = 2_{10}$$

$$A_1A_0 \equiv 11_2 = 3_{10}$$

- upravljanje sklopom
~ *ulaz za omogućavanje*
E (engl. enable)

E	A ₁	A ₀	"0"	"1"	"2"	"3"
0	X	X	0	0	0	0
1	0	0	1	0	0	0
1	0	1	0	1	0	0
1	1	0	0	0	1	0
1	1	1	0	0	0	1

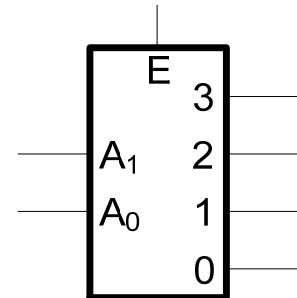
Binarni dekodler

- VHDL *ponašajni* model binarnog dekodera 2/4

```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity dekod24e is
    port (d: out std_logic_vector(0 to 3);
          a: in std_logic_vector(1 downto 0);
          e: in std_logic);
end dekod24e;

architecture ponasajna of dekod24e is
begin
    process (a,e)
    begin
        if(e = '0')
            then d <= "0000";
        else case a is
                when "00"    => d <= "1000";
                when "01"    => d <= "0100";
                when "10"    => d <= "0010";
                when "11"    => d <= "0001";
                when others => d <= "0000";
            end case;
        end if;
    end process;
end ponasajna;
```


Binarni dekode

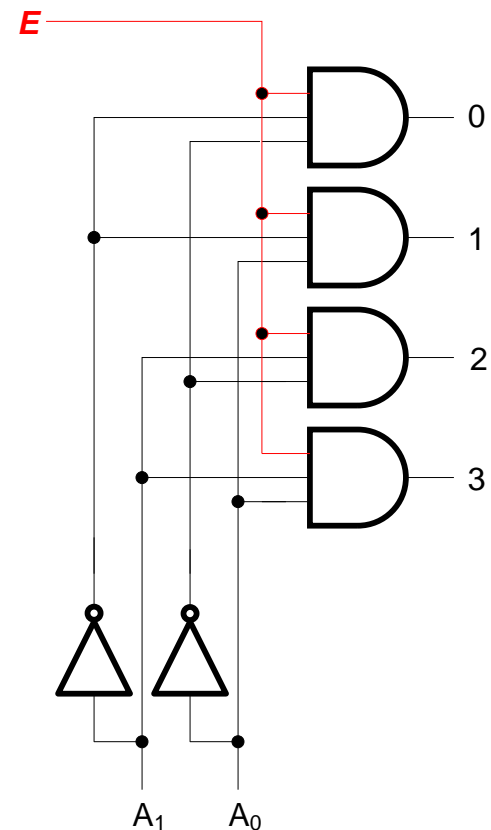
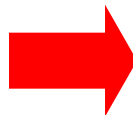
- *struktura* dekodera 2/4:

$$\overline{A_1}\overline{A_0} \equiv 00_2 = 0_{10}$$

$$\overline{A_1}A_0 \equiv 01_2 = 1_{10}$$

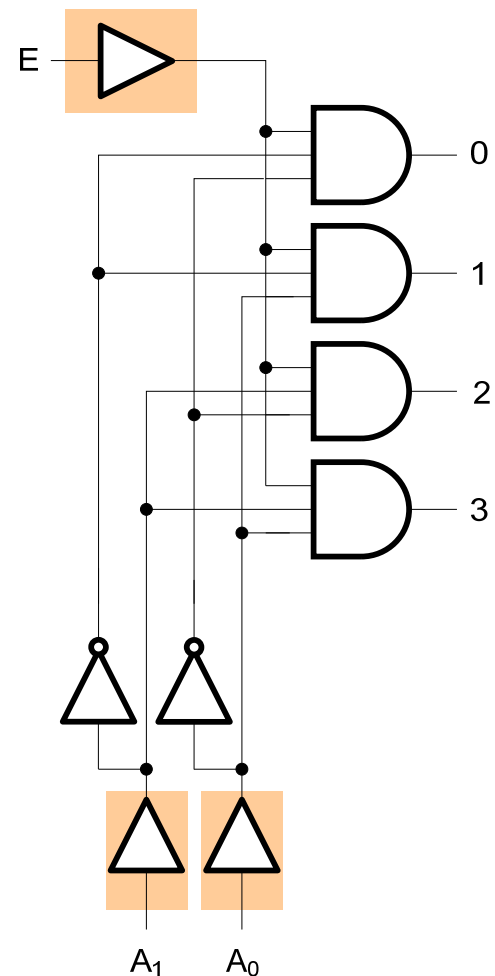
$$A_1\overline{A_0} \equiv 10_2 = 2_{10}$$

$$A_1A_0 \equiv 11_2 = 3_{10}$$

Binarni dekodler

- *stvarna izvedba*:
  - ograničiti opterećenje ulazima
  - odvojni sklopovi
~ *jedinično* opterećenje
  - funkcijski ekvivalentna izvedba

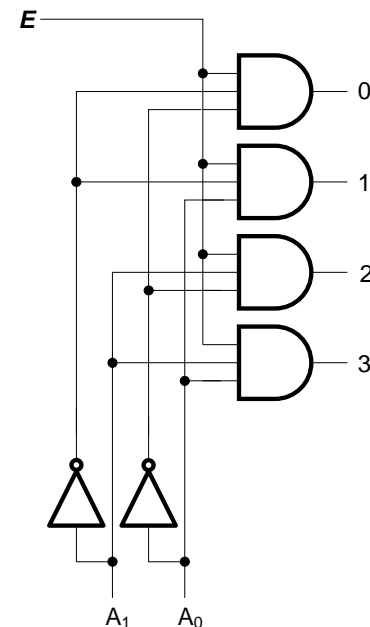
Binarni dekode

- VHDL *strukturni* model binarnog dekodera 2/4

```
library ieee;  
use ieee.std_logic_1164.all;
```

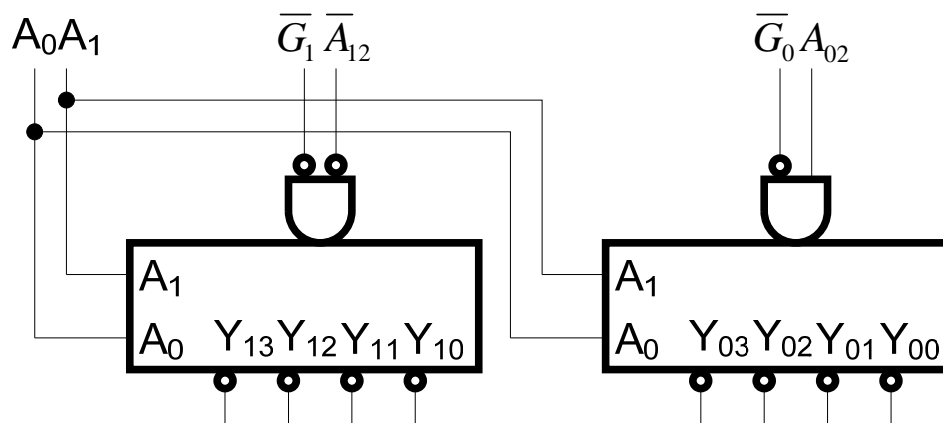
```
entity dekode24e is  
  port (d: out std_logic_vector(0 to 3);  
        a: in std_logic_vector(1 downto 0);  
        e: in std_logic);  
end dekode24e;
```

```
architecture strukturna of dekode24e is  
  signal a1_komplement, a0_komplement: std_logic;  
begin  
  sklop1: entity work.sklopNOT port map (a(1), a1_komplement);  
  sklop2: entity work.sklopNOT port map (a(0), a0_komplement);  
  sklop3: entity work.sklopAND3 port map (e, a1_komplement, a0_komplement, d(0));  
  sklop4: entity work.sklopAND3 port map (e, a1_komplement, a(0), d(1));  
  sklop5: entity work.sklopAND3 port map (e, a(1), a0_komplement, d(2));  
  sklop6: entity work.sklopAND3 port map (e, a(1), a(0), d(3));  
end strukturna;
```


Binarni dekode

- izvedbe dekodera
  - ~ MSI modul; npr. 74155 (dvostruki četroizlazni)
  - zajedničke adrese A_1, A_0
  - oznake:
 $\bar{G}_1, \bar{G}_0$: ulazi za omogućavanje
  - dekode 3-bitnih riječi: $A_{02} = \bar{A}_{12} = A_2$

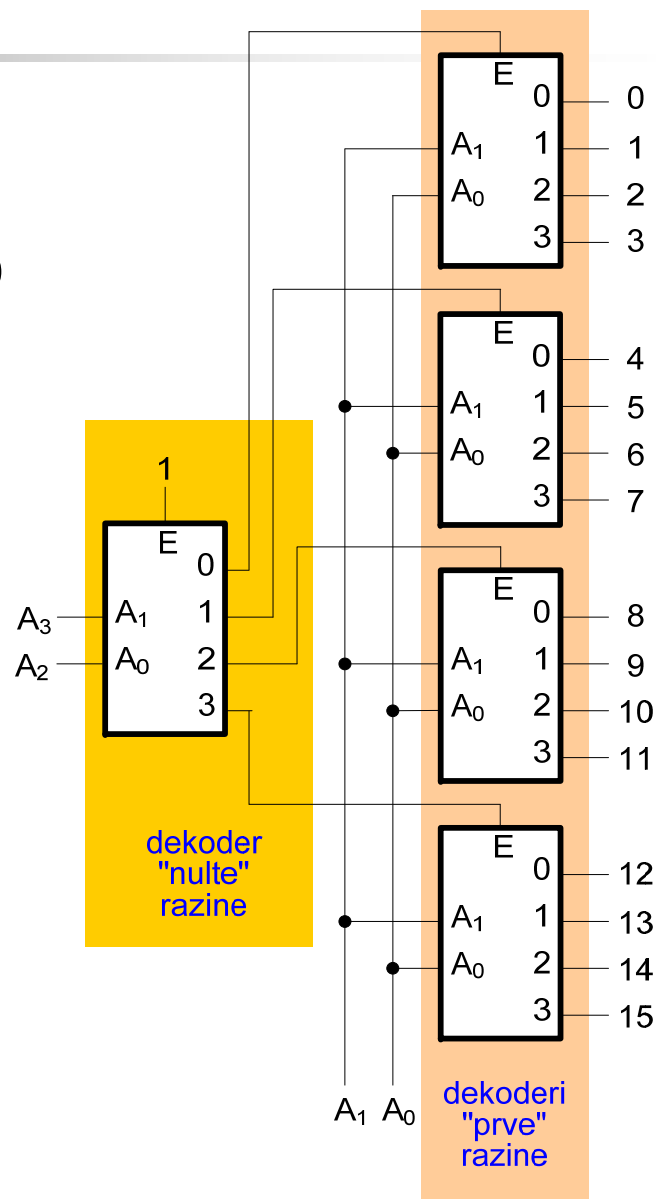

- dekoderi s većim ($n > 16$) brojem izlaza:
  - izvedba jednim modulom *nepraktična*
~ presloženi MSI modul
  - radije *kaskadiranje*
~ *dekodersko stablo* (engl. decoder tree):
    - općenita metoda
    - vrijedi za proizvoljno složeni modul;
npr. izvedba dekodera sklopovima I

Binarni dekode

Primjer: dekode 4/16
kao dekodersko stablo

A_3	A_2	A_1	A_0	
0	0	0	0	D_0^1
		0	1	
		1	0	
		1	1	
0	1	0	0	D_1^1
		0	1	
		1	0	
		1	1	
1	0	0	0	D_2^1
		0	1	
		1	0	
		1	1	
1	1	0	0	D_3^1
		0	1	
		1	0	
		1	1	

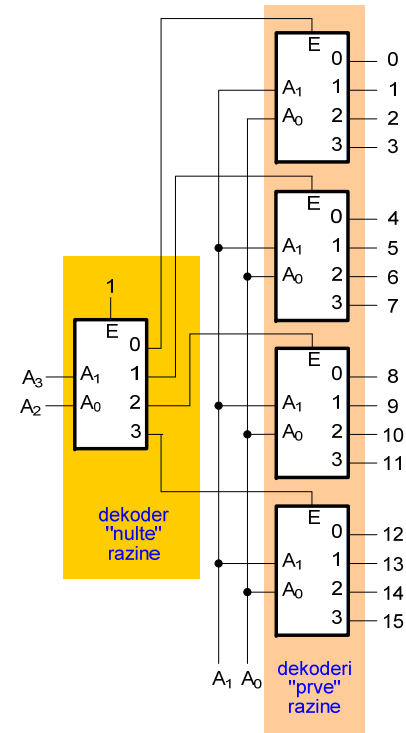
Binarni dekodler

- VHDL *strukturni* model dekoderskog stabla 4/16

```
library ieee;  
use ieee.std_logic_1164.all;
```

```
entity dekod416e is  
  port (d: out std_logic_vector(0 to 15);  
        a: in  std_logic_vector(3 downto 0);  
        e: in  std_logic);  
end dekod416e;
```

```
architecture strukturna of dekod416e is  
  signal e_tmp: std_logic_vector(0 to 3);  
begin  
  sklop1: entity work.dekoder24e port map (e_tmp, a(3 downto 2), e);  
  sklop2: entity work.dekoder24e port map (d(0 to 3), a(1 downto 0), e_tmp(0));  
  sklop3: entity work.dekoder24e port map (d(4 to 7), a(1 downto 0), e_tmp(1));  
  sklop4: entity work.dekoder24e port map (d(8 to 11), a(1 downto 0), e_tmp(2));  
  sklop5: entity work.dekoder24e port map (d(12 to 15), a(1 downto 0), e_tmp(3));  
end strukturna;
```


Ostvarivanje funkcija dekodером

- zapažanje:
  - izlazi dekodera = *potpuno dekodirane* kodne riječi
 $\sim$ *mintermi*

$$\overline{A_1}\overline{A_0} \equiv 00_2 = 0_{10}$$

$$\overline{A_1}A_0 \equiv 01_2 = 1_{10}$$

$$A_1\overline{A_0} \equiv 10_2 = 2_{10}$$

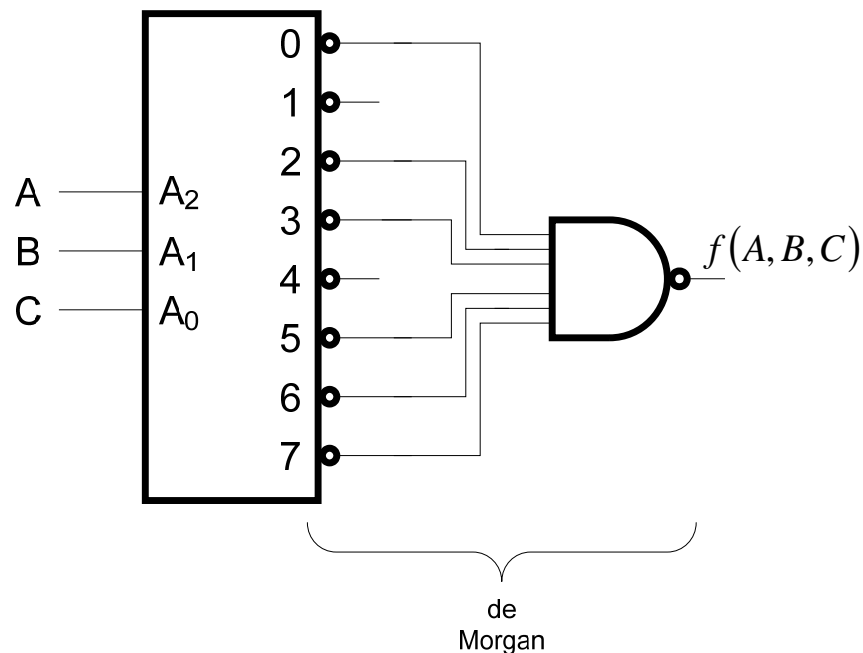
$$A_1A_0 \equiv 11_2 = 3_{10}$$

- *ostvarivanje logičkih funkcija* dekodером:
  - funkcija u kanonskom *disjunktivnom* obliku
  - "pokupiti" (funkcija ILI) izlaze koji odgovaraju mintermima zastupljenim u definiciji funkcije

Ostvarivanje funkcija dekomerom

Primjer: $f(A, B, C) = \sum m(0, 2, 3, 5, 6, 7)$

- $f(A, B, C) \rightarrow$ dekomer 3/8
- uočiti: $II^{\circ}I = (NI^{\circ}NE)^{\circ}I$

Dekadski dekodler

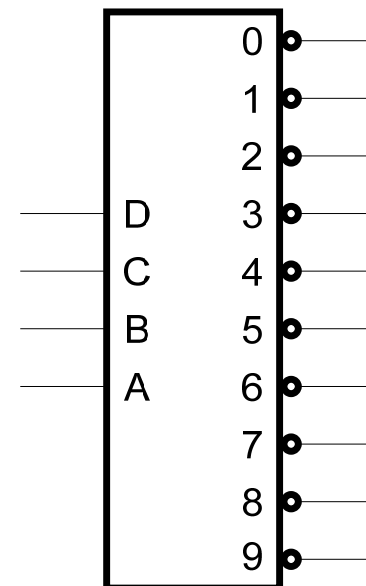

- dekodiranje koda s $N < 2^n$
~ "nepotpuno" dekodiranje
  - broj izlaza $< 2^{\text{broj ulaza}}$
  - tipični slučaj
~ dekodiranje binarno kodiranih dekadskih znamenki
    - BCD
    - XS-3
    - 2421
    - itd.

Dekadski dekodler

Primjer: BCD-dekadski dekodler 7442

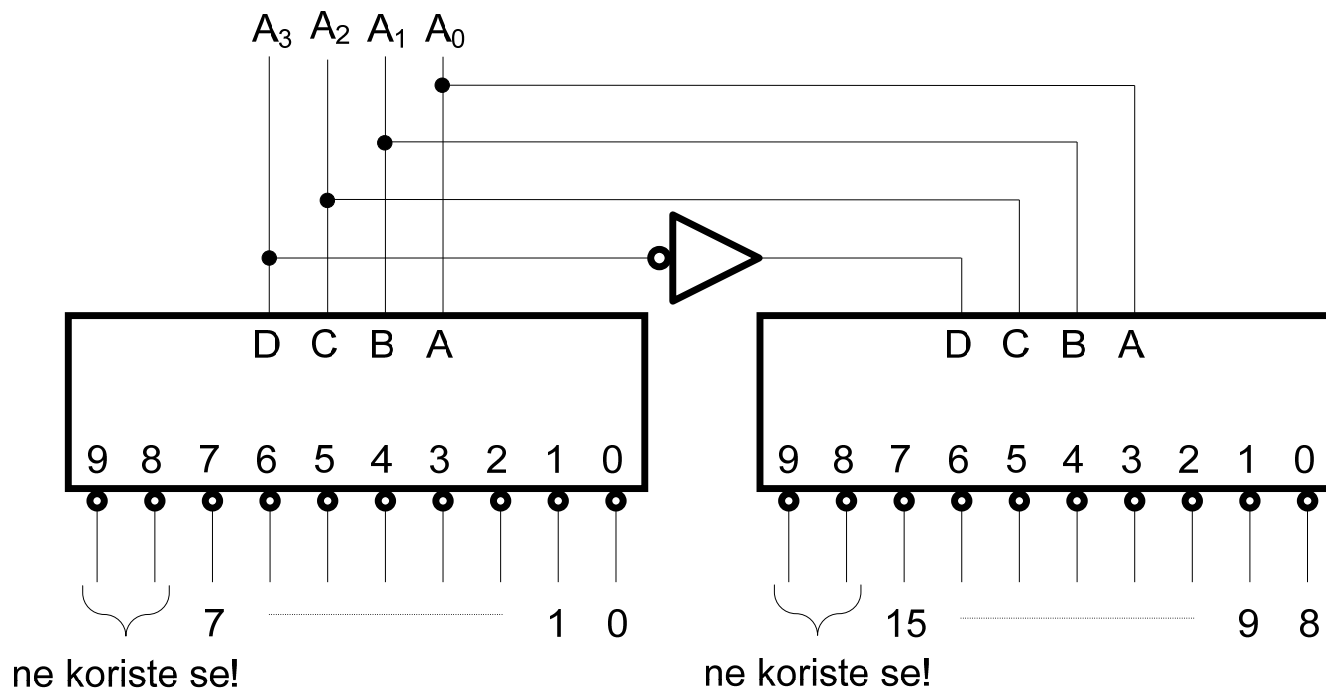
- oznake: D ~ najviša težina (2^3)
- izlazi invertirani:
zgodno kod kombiniranja sklopova
- uzorci 0 i 1 koji nisu kodne riječi:
  - ne prepoznaju se!
  - minimizacija sklopa
- varijante:
7443: XS-3
7444: XS-3 Gray

Dekadski dekodler

Primjer: izvedba dekodera "1-od-16" od dva 7442 :

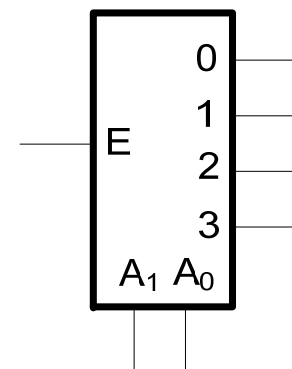
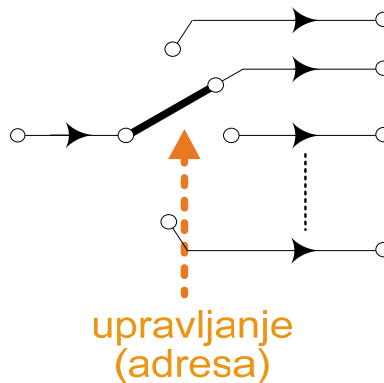
- D : odabir jednog od dva dekodera 1/8

Demultipleksor

- demultipleksor:
  - ulaz za omogućavanje dekodera
~ funkcija *ulaza za podatke*
  - "usmjeravanje"/"raspodjela" ulaza na odabrani izlaz
~ "demultipleksiranje"

A ₁	A ₀	"0"	"1"	"2"	"3"
0	0	E	0	0	0
0	1	0	E	0	0
1	0	0	0	E	0
1	1	0	0	0	E

Sadržaj predavanja

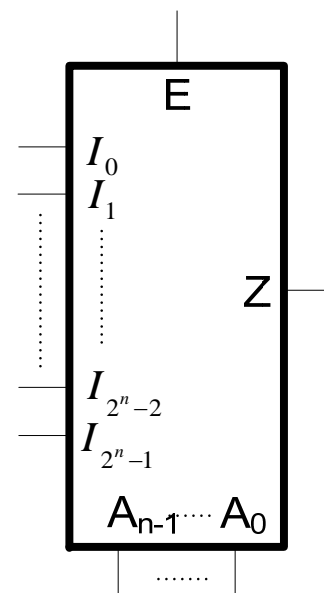
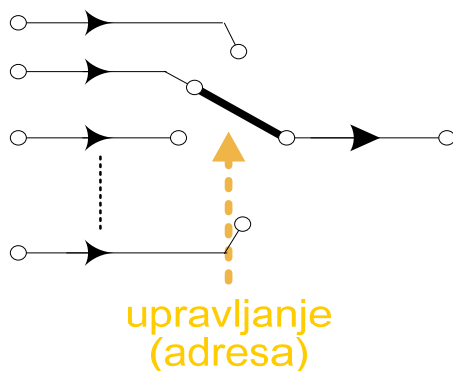
- kombinacijski moduli
- dekodер
- **multiplesor**
  - funkcionalnost multiplesora
  - multiplesorsko stablo

Multipleksor

- multipleksor:
  - odabir podataka
~ "multipleksiranje"
  - funkcija *upravljanje preklopke*:

$$Z = \begin{cases} I_i & \text{za } i = A_{n-1} \dots A_0 \quad (\wedge E = 1) \\ 0 & \text{za } E = 0 \end{cases}$$

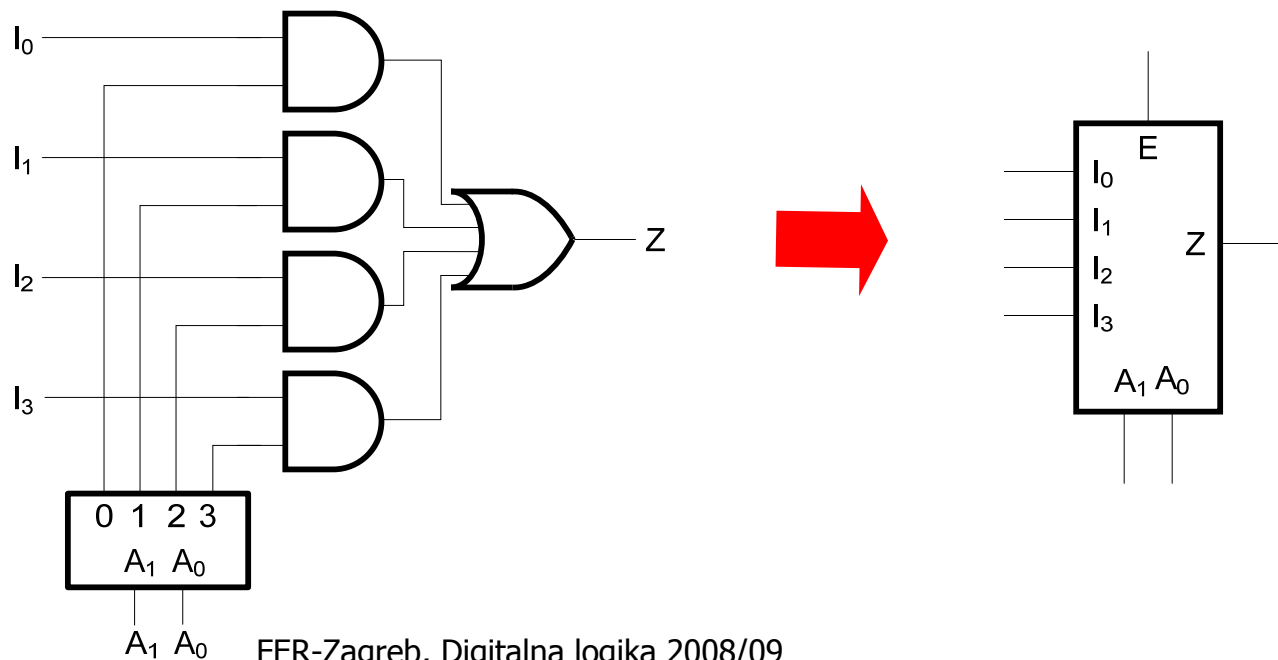

Multipleksor

Primjer: multipleksor 4/1

- adrese se dekodiraju
- izlazi iz dekodera *koincidiraju* s ulazima I_i
~ propuštaju *samo jedan* od ulaza
na izlazni ILI sklop

E	A ₁	A ₀	Z
0	X	X	0
1	0	0	I_0
1	0	1	I_1
1	1	0	I_2
1	1	1	I_3

Multipleksor

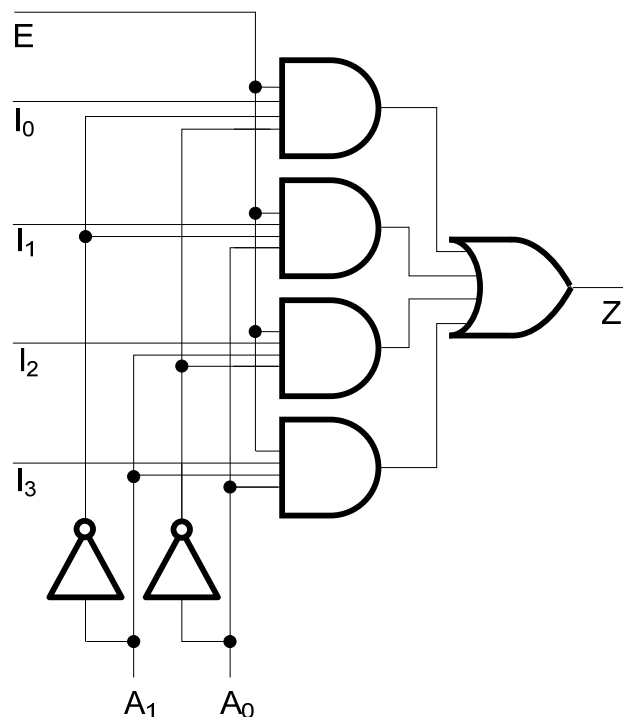
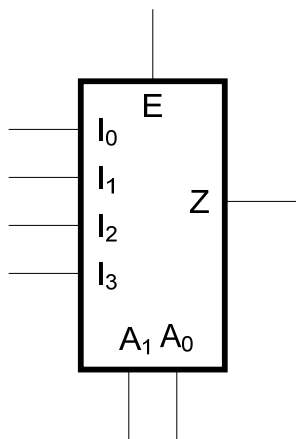
- *VHDL ponašajni model* multipleksora 4/1

```
entity mux41e is
  port (i: in std_logic_vector(0 to 3);
        a: in std_logic_vector(1 downto 0);
        e: in std_logic;
        z: out std_logic);
end mux41e;
```

```
architecture ponasajna of mux41e is
begin
  process (i,a,e)
  begin
    if(e = '0')
    then z <= '0';
    else
      case a is
        when "00" => z <= i(0);
        when "01" => z <= i(1);
        when "10" => z <= i(2);
        when "11" => z <= i(3);
        when others => z <= '0';
      end case;
    end if;
  end process;
end ponasajna;
```

Multipleksor

- funkcija I je *asocijativna*
~ "grupirati" I sklopove iz dekodera i koncidenciju

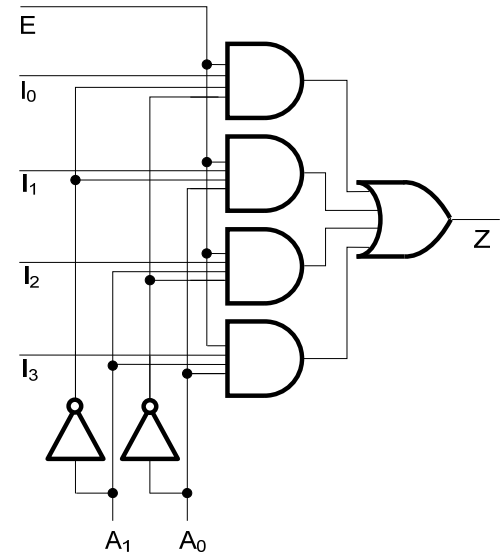

Multipleksor

- *VHDL strukturni model* multipleksora 4/1

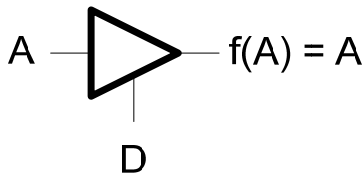
```
entity mux4le is
  port (i: in std_logic_vector(0 to 3);
        a: in std_logic_vector(1 downto 0);
        e: in std_logic;
        z: out std_logic);
end mux4le;

architecture strukturna of mux4le is
  signal a1_komplement, a0_komplement: std_logic;
  signal rez: std_logic_vector(0 to 3);
  begin
    sklop1: entity work.sklopNOT port map (a(1),a1_komplement);
    sklop2: entity work.sklopNOT port map (a(0),a0_komplement);
    sklop3: entity work.sklopAND4 port map (e,a1_komplement,a0_komplement,i(0),rez(0));
    sklop4: entity work.sklopAND4 port map (e,a1_komplement,a(0),i(1),rez(1));
    sklop5: entity work.sklopAND4 port map (e,a(1),a0_komplement,i(2),rez(2));
    sklop6: entity work.sklopAND4 port map (e,a(1),a(0),i(3),rez(3));
    sklop7: entity work.sklopOR4 port map (rez(0),rez(1),rez(2),rez(3),z);
  end strukturna;
```

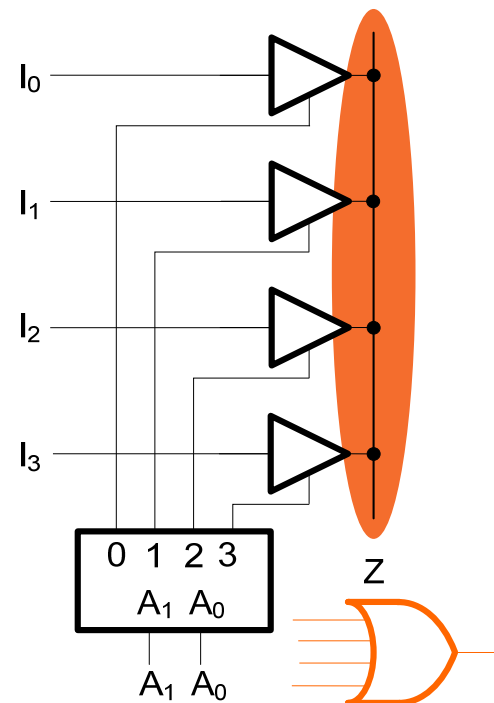
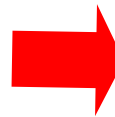
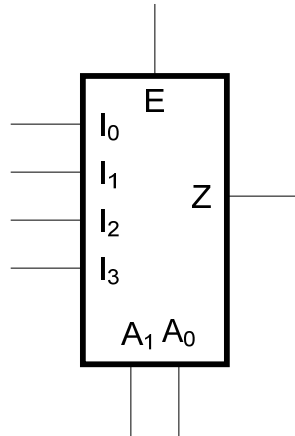

Multiplesor

- izvedba funkcije multipleksiranja *na sabirničkoj liniji*:
  - izlazni ILI → "upravljani spojeni ILI"
~ *samo jedan* sklop definira vrijednost V/N
  - *sklopovi s tri stanja* upravljani izlazima iz dekodera
  - (upravljani) *odvojni sklop*

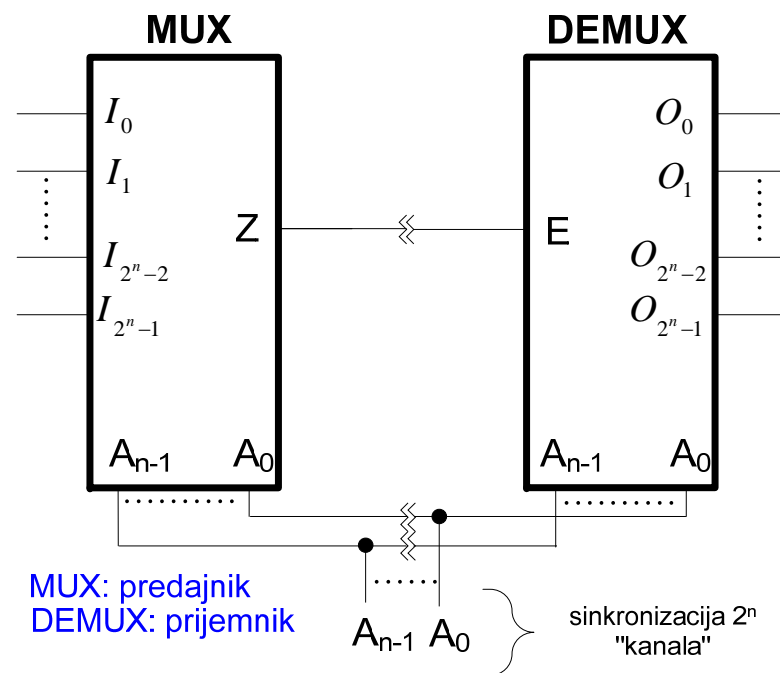
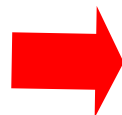
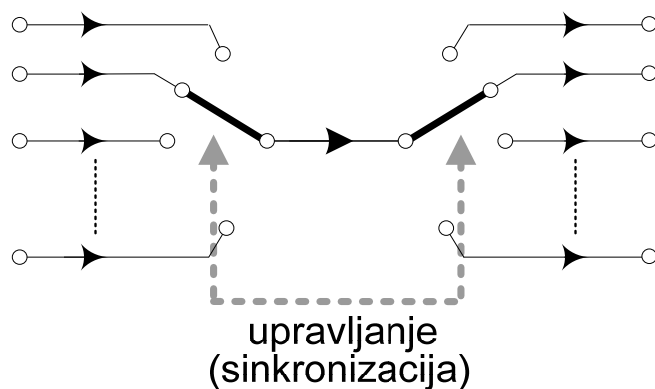

D	A	f
0	X	Z
1	0	0
1	1	1

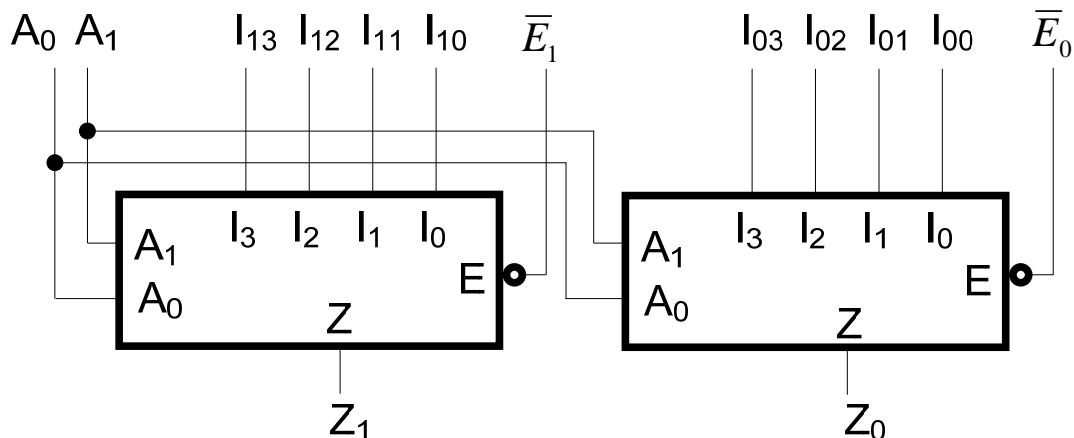
Multiplesor

- funkcija multipleksiranja:
  - ~ višestruko iskorištenje spojnih puteva
  - prijenos različitih podataka *istim* fizičkim spojnim putem
    - ~ "više logičkih kanala preko jedne fizičke linije"
  - vremenska podjela (vremenski multipleks)

Multiplexsor

- izvedbe multipleksora
~ MSI modul; npr. 74153 (dvostruki četveroulazni)
  - zajedničke adrese A_1, A_0
  - *izdvojeni* ulazi za omogućavanje: $\overline{E}_1, \overline{E}_0$

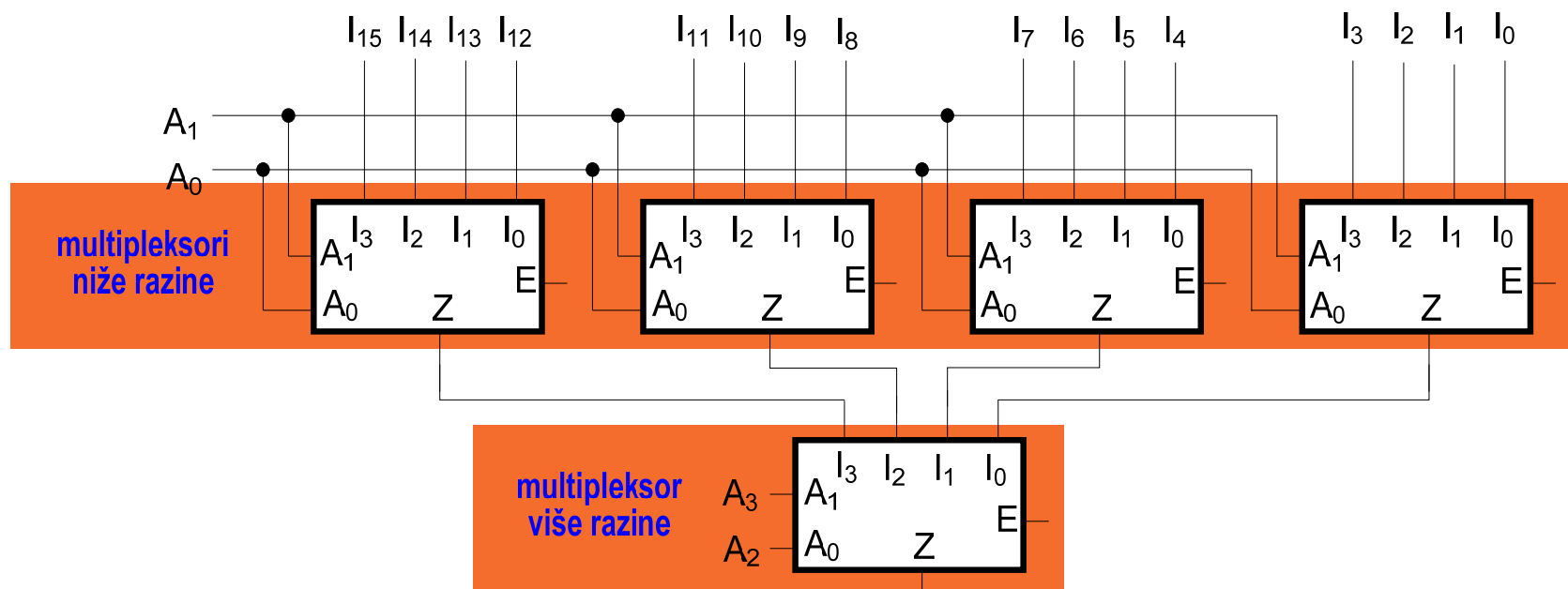
Multiplexsor

- multiplexsori s većim ($n > 16$) brojem ulaza:
  - izvedba jednim modulom *nepraktična*
~ presloženi MSI modul
  - radije *kaskadiranje*
~ *multiplexorsko stablo* (engl. multiplexer tree)
  - izgradnja multiplexorskog stabla:
    - podjela tablice definicije funkcija u podtablice
~ ulazi u MUX više razine
    - varijable viših težina na MUX "više razine"

Multipleksor

Primjer: multipleksor 16/1
kao multipleksorsko stablo

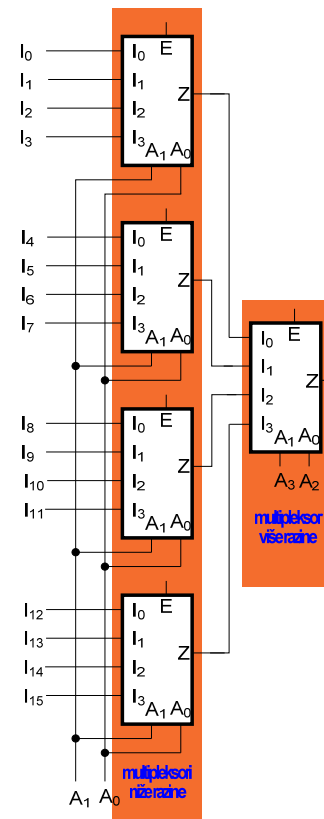
Multipleksor

- VHDL *strukturni* model multipleksorskog stabla 16/1:

```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity mux16le is
    port (i: in std_logic_vector(0 to 16);
          a: in std_logic_vector(3 downto 0);
          e: in std_logic;
          z: out std_logic);
end mux16le;

architecture strukturna of mux16le is
    signal rez: std_logic_vector(0 to 3);
    begin
        sklop1: entity work.mux4le port map (i(0 to 3), a(1 to 0), e, rez(0));
        sklop2: entity work.mux4le port map (i(4 to 7), a(1 to 0), e, rez(1));
        sklop3: entity work.mux4le port map (i(8 to 11), a(1 to 0), e, rez(2));
        sklop4: entity work.mux4le port map (i(12 to 15), a(1 to 0), e, rez(3));
        sklop5: entity work.mux4le port map (rez(0 to 3), a(3 to 2), e, z);
    end strukturna;
```


U. Peruško, V. Glavinić: *Digitalni sustavi*, Poglavlje 7:
Standardni kombinacijski moduli.

- kombinacijski moduli: str. 253-254
- dekodler: str. 254-259
- multipleksor
(funcionalnost, multipleksorsko stablo):
str. 260-264, 266-267

Zadaci za vježbu (1)

U. Peruško, V. Glavinić: *Digitalni sustavi*, Poglavlje 7:
Standardni kombinacijski moduli.

- dekode: 7.1, 7.3-7.6

Zadaci za vježbu (2)

M. Čupić: *Digitalna elektronika i digitalna logika. Zbirka riješenih zadataka*, Cjelina 5: Standardni kombinacijski moduli.

- dekodер:
  - riješeni zadaci: 5.2, 5.3, 5.9, 5.10, 5.11a, 5.12a
  - zadaci za vježbu: 6-12, 15, 19 (VHDL)
- multipleksor
(funcionalnost, multipleksorsko stablo):
  - riješeni zadaci: 5.1
  - zadaci za vježbu: 1-5, 13-14